

ЮБІЛЕЇ

ДО ЮБІЛЕЮ ВІДОМОГО УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА СТЕПАНА ВАСИЛЬОВИЧА ВІДНЯНСЬКОГО

TO THE ANNIVERSARY OF THE FAMOUS UKRAINIAN HISTORIAN STEPAN VASILYEVICH VIDNANSKIJ

Олашин Микола Васильович,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри античності, середньовіччя та історії України до
модерної доби,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород

E-mail: olasyn2017@gmail.com

Mykola Olashyn

Candidate of History, Docent, Docent of the Department of Ancient, Middle Ages and premodern History of
Ukraine,

SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

Шніцер Ігор Омелянович,

кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри модерної історії України та зарубіжних країн,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород

E-mail: ihor.shnitser@uzhnu.edu.ua

Ihor Shnitser,

PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of Modern History of Ukraine and Foreign
Countries,

SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

Уродженцями Закарпаття було чимало відомих істориків. Серед них представники різної спеціалізації – дослідники вітчизняної та зарубіжної історії, славісти, археологи, етнологи, історіографи, джерелознавці, знавці історії науки і техніки тощо. До когорти талановитих істориків Срібної Землі належить і доктор історичних наук, професор, завідувача відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України, член-кореспондент НАН України Степан Васильович Віднянський. Цього року він відсвяткував своє 70-річчя. З нагоди ювілею ми спробуємо згадати і коротко охарактеризувати здобутки високошанованого колеги.

Степан Віднянський народився 27 березня 1951 року в Ужгороді в учительській родині. Навчався у міській СШ № 3. По її закінченні став студентом історичного факультету Ужгородського університету. Тут найбільший вплив на його формування мали професори Іван Гранчак, Михайло Троян, Яків Штернберг, Ілля Шульга, доценти Едуард Балагурі, Григорій Павленко, Василь Худанич та ін. Уже в студентські роки у нього проявився нахил до наукової роботи. Непереборне бажання стати високофаховим науковцем привело його у древній Київ, де у 1973 році він вступив до аспірантури Інституту історії АН УРСР. Відтоді його доля нерозривно пов'язана з цією провідною вітчизняною науковою установою. Степан Васильович працював на посадах молодшого (1976 – 1980) і старшого (1980 – 1991) наукового співробітника, а від 1991 року і дотепер очолює відділ всесвітньої історії і міжнародних відносин. Захистив кандидатську (1977) і докторську (1997) дисертації. Йому було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника (1983) та професора (1999) за спеціальністю «всесвітня історія» [Олашин, 2010, с. 95].

Наукові здобутки ювіляра є, безперечно, вагомими. Бібліографія його праць налічує близько 600 наукових публікацій, у т.ч. понад 80 індивідуальних і колективних монографій. Понад 50 наукових праць опубліковано за кордоном [Боровець, 2021, с. 25]. Він чимало зробив у дослідженні різної проблематики та брав участь у роботі понад 70 міжнародних наукових з'їздів, конгресів і конференцій. Так, будучи аспірантом, він під керівництвом відомого науковця, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента республіканської Академії наук Ірини Миколаївни Мельникової досліджував діяльність профспілок в Чехословаччині в кінці 60-х – першій половині 70-х років ХХ століття. Глибоко опрацював доступні документи, публікації в періодичній пресі, заяви партійних лідерів, виступи окремих профспілкових діячів. Усе це дозволило молодому вченому показати соціально-економічні та політичні умови, в яких працювали профспілки ЧССР; визначити місце, основні напрямки роботи, здобутки і упущення в роботі цієї громадської організації. У червні 1977 року Степан Васильович успішно захистив кандидатську дисертацію «Консолідація профспілкового руху в Чехословаччині і підвищення його ролі в суспільно-політичному житті країни (1969 – 1975 рр.)». Через два роки побачила світ його монографія, основу якої склали дисертаційні матеріали.

Другий напрям наукових пошуків історика – це вивчення проблеми робітничого класу в європейських країнах соціалістичного табору, розвитку їх економічної інтеграції, участі громадських організацій країн Центральної та Східної Європи в міжнародних відносинах, становлення та розвиток міжнародного руху споріднених областей і міст-побратимів. Відзначимо, що усі його публікації мали вагомий джерельний базис, який використовується й сучасними дослідниками.

Розпад Радянського Союзу і проголошення незалежної Української держави визначили нові наукові пріоритети нашого земляка. Як констатує історик О. Кравчук, С. В. Віднянський став одним з перших науковців в незалежній Україні, який на нових концептуальних та методологічних підходах започаткував вивчення історії Першої Чехословацької республіки та визначив її позитивну роль у розвитку Закарпаття між двома світовими війнами [Кравчук, 2021, с. 54]. Степан Васильович активно вивчав українське питання в Чехословаччині у 20-х – першій половині 40-х років минулого століття. Одна за одною з'являлися його публікації з досліджуваної проблеми, написані на високому фаховому рівні. А у 1994 році вийшла з друку монографія «Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український Вільний Університет». У численних публікаціях (у тому числі й зарубіжних) історик переконливо довів, що діяльність української еміграції досліджуваного періоду принесла користь не тільки українському народу, але й чехословацькій культурі та народному господарству першої Чехословацької республіки. Підкреслимо, що серед низки питань, які висвітлює Степан Васильович, чимало місця відведено аналізу життєвого шляху, релігійній, політичній та науковій роботі президента Карпатської України о. Августина Волошина (1874 – 1945), який у роки Другої світової війни викладав в Українському Вільному Університеті, а згодом був його ректором. У березні 1997 року Степан Віднянський захистив докторську дисертацію «Українське питання у міжвоєнній Чехословаччині», яка стала вагомим внеском у вітчизняну історіографію. З приємністю констатуємо той факт, що дослідження зазначеної теми ювіляр продовжує дотепер. Свідченням цього є вихід у світ монографій «Августин Волошин – «батько карпатоукраїнського народу» (К., 2020) та «Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення» (К., 2021), написані у співавторстві з професором Миколою Вегешом.

Плідним науково-методологічним і концептуально-практичним напрямом діяльності Степана Васильовича стало дослідження новітньої європейської історії у контексті розвитку процесу європейської інтеграції. Для підтвердження сказаного перерахуємо наступні видання (написані одноосібно або у співавторстві): «Українська державність у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз» (К., 1996), «Україна в європейських міжнародних відносинах» (К., 1998), «Т.Г. Масарик і нова Європа» (К., 1998), «Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918 – 1939)» (К.; Ужгород, 1998), «Україна: утвердження незалежної держави» (К., 2001), «Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем» (К., 2005), «Об'єднана Європа: від мрії до реальності: Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу» (К., 2009; 2-ге вид. – 2011) тощо. Степан Васильович також є співавтором численних довідкових видань: «Енциклопедія історії України», «Енциклопедія сучасної України», «Малий словник історії України», «Українська дипломатична енциклопедія», «Політологічний енциклопедичний словник», «Юридична енциклопедія» та ін.

Незважаючи на те, що ювіляр працює в академічній установі, він знаходить час і для педагогічної роботи. Так він був професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київського інституту «Слов'янський університет», Закарпатського державного університету, Дипломатичної академії України при МЗС України. А у 2005 – 2006 роках був завідувачем кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції УжНУ. Підкреслимо, що Степан Васильович є високоерудованим викладачем вищої школи. Він добре знає психологію студентської молоді, вдало обирає головні навчальні методи і прийоми. У контексті до наведеного додамо, що колега є співавтором підручника з новітньої історії для 11 класу (К., 2000; 2001; 2003). До речі, за це він був нагороджений знаком «Відмінник освіти України». І ми переконані, що робота у цьому напрямі буде мати успішне продовження.

Також вважаємо за необхідне виокремити громадську роботу ювіляра. Найперше зазначимо, що протягом більш як 15 років він був відповідальним секретарем редколегії міжвідомчого наукового збірника «Історичні дослідження. Історія зарубіжних країн». З 1995 року він член редколегії «Українського історичного журналу». Тепер він – редактор наукового збірника «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки», а також входить до редколегії низки фахових видань. А ще він член Українського комітету славістів та Українського національного комітету з вивчення країн Південно-Східної Європи, двох спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських і докторських дисертацій. Підкреслимо, що громадській роботі вчений приділяє чимало уваги і покладені на нього доручення виконує добросовісно.

З приємністю констатуємо той факт, що науково-педагогічна, адміністративна і громадська робота С.В. Віднянського гідно відзначена. Так, ще у 1981 році його, як молодого вченого, було нагороджено медаллю АН УРСР, а через двадцять років – премією НАН України за крашу наукову працю з історії боротьби за незалежність України та розбудову української державності. Двічі (1996, 2000) його удостоювали Почесної грамоти Міністерства освіти і науки України. Серед зарубіжних нагород згадаємо медаль «Академік Зденек Неєдлі» (1985) та Почесну відзнаку першого ступеня Союзу чехословацько-радянської дружби (1988). А ще він – дійсний член Нью-Йоркської академії наук (1995), Міжнародної асоціації вчених ім. Т.Г. Масарика (1996), академік і віцепрезидент Міжнародної Слов'янської академії наук (1997), академік Української академії історичних наук (1999), Почесний доктор (Doktor Honoris Causa) Ужгородського національного університету (2005). Але найвищою відзнакою, безперечно, є почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», присвоєне Указом

Президента України 27 березня 2001 року та обрання його членом-кореспондентом НАН України (2015). Він перший і поки що останній випускник історичного факультету Ужгородського університету удостоєний настільки високого академічного звання.

На пошану Степана Васильовича Ужгородський національний університет, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І.Огієнка та Інститут історії НАН України організували міжнародну наукову он-лайн конференцію «Актуальні проблеми історії та міжнародних відносин». Вона пройшла 23 квітня 2021 р. на платформі «Google Meet» за участю понад 100 представників академічних установ та університетів України, Угорщини, Словаччини та Білорусі. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету в рамках он-лайн супроводу заходу організувала виставку праць ювіляра – загалом це близько 600 публікацій [Шніцер, Боровець, 2021, с. 217]. Велика кількість доповідей на он-лайн конференції, в тому числі й зарубіжних, наочно продемонстрували рівень поваги та визнання заслуг Степана Васильовича в науковому світі.

Наш колега Степан Віднянський зустрів своє 70-річчя із вагомими здобутками. Однак, що показово, не планує зупинитися на досягнутому. Як зізнався ювіляр під час цього річного інтерв'ю для словацького часопису «Історія», має багато нереалізованих креативних ідей. Наприклад, написати історію Закарпаття, науково-популярну історію наших сусідів – Словаччини та Угорщини, видати підручник з курсу лекцій «Закордонна політика України: формування, головні проблеми та нереалізовані можливості» та наукову монографію «Центральна і Східна Європа та українське питання у міжнародних відносинах ХХ століття» [Rozhovor so Stepanom Vidňanským, 2021, s. 178]. Тож від імені колективу Ужгородського національного університету щиро бажаємо Степану Васильовичу Віднянському карпатського здоров'я, довгих років життєвої та наукової активності, здійснення всіх творчих планів та задумів.

Список використаних джерел

- Боровець І., 2021. Подвижник української євроінтеграції (до 70-річчя С.В. Віднянського), *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: збірник наукових праць*, Кам'янець-Подільський, вип. 9, с. 7–46.
- Кравчук О., 2021. Перша Чехословацька республіка у науковому доробку С.В. Віднянського, *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: збірник наукових праць*, Кам'янець-Подільський, вип. 9, с. 47–58.
- Олашин М., 2010. *Історичний факультет Ужгородського національного університету*: Бібліографічний довідник, Ужгород, 440 с.
- Шніцер І., Боровець І., 2021. Міжнародна наукова онлайн-конференція «Актуальні проблеми історії та міжнародних відносин (на пошану С.В. Віднянського)», *Український історичний журнал*, Київ, число 2, с. 217–222.
- Rozhovor so Stepanom Vidňanským o peripetiách historického bádania na Ukraine, *Dejiny*, 2021, č.1, s. 168–178.

References

- Borovets I., 2021. Podvyzhnyk ukraïnskoï yevrointehratsii (do 70-richchia S.V. Vidnianskoho), *Problemy istorii krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy: zbirnyk naukovykh prats*, Kamianets-Podilskiy, vyp. 9, s. 7–46. (in Ukrainian).
- Kravchuk O., 2021. Persha Chekhoslovatska respublika u naukovomu dorobku S.V. Vidnianskoho, *Problemy istorii krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy: zbirnyk naukovykh prats*, Kamianets-Podilskiy, vyp. 9, s. 47–58. (in Ukrainian).
- Olashyn M., 2010. *Istorychnyi fakultet Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*: Bibliografichnyi dovidnyk, Uzhhorod, 440 s. (in Ukrainian).
- Shnitser I., Borovets I., 2021. Mizhnarodna naukova onlain-konferentsiia «Aktualni problemy istorii ta mizhnarodnykh vidnosyn (na poshanu S.V. Vidnianskoho)», *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, Kyiv, chyslo 2, s. 217–222. (in Ukrainian).
- Rozhovor so Stepanom Vidňanským o peripetiách historického bádania na Ukraine, *Dejiny*, 2021, č.1, s. 168–178. (in Slovak).